

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXIV

Rédacteur

NIKOLA TASIĆ

Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Secrétaire

ALEKSANDAR PALAVESTRA

Membres de la Rédaction

MILUTIN GARAŠANIN, RADOVAN SAMARDŽIĆ, MILKA IVIĆ,
CEDOMIR POPOV, NIKOLAJ TOLSTOJ (Moscou), ANTHONY EMIL
TACHIAOS (Thessalonique), DIMITRIJE ĐORĐEVIĆ (Santa Barbara —
Californie), ALEKSANDAR FOL (Sofia), DRAGOSLAV ANTONIJEVIĆ,
VESELIN ĐURETIĆ, MIODRAG STOJANOVIĆ

BELGRADE

1993

Олга ЗИРОЈЕВИЋ
Историјски институт САНУ
Београд

ЈЕДАН СТАРИ ТРГ НА КОСОВУ

У попису *Области Бранковића* (из 1455. године) забележено је (у нахији Морави) село Обица, са назнаком да је „мали трг“. Улазило је, заједно са још 16 села,¹ у хас миралема Илијас-бега, сина Бахшајиш-аге.²

Следећи (расположиви) попис — датиран са 1487. годином — бележи, међутим, нахију Обицу,³ којој је, уз сам пазар (*pefs-i pazar*) Обицу, припадало 18 села (и једна мезра). У питању су следећа насеља: Никодим,⁴ Грабовце (или Грабовац),⁵ Гребна,⁶ Врутак или Вртак),⁷ Долна и Горна Гаћна,⁸ Семања,⁹ Бањица,¹⁰

¹ Грабовац, Гребно, Долња Гакња, Горња Гакња, Сфинодол, Врутак (Вртак), Бурник, Семања, Никодим, Бањица, Брод, Стобоц, Владишурци, Бириња, Готовуша, (И)мтрпце (Н. Hadžibegić, А. Handžić, Е. Kovačević, *Oblast Brankovića, opširni katastarski popis iz 1455. godine*, I, Sarajevo 1972, 33—42).

² Исто, 32—42.

³ Име је погрешно прочитано као *Oseč* (Т. Gökbilgin, *Ajalet Rumelija*, прев. Н. Šabanović, *Prilozi za orijentalnu filologiju XVI—XVII*, Sarajevo 1970, 338, нап. 168) и у том облику коришћено у свој каснијој литератури.

⁴ Идентично са данашњим истоименим косовским селом. Бележи га и претходни попис. Село је вероватно тако названо по истоименом пећком архиепископу (1317—1324): Ат. Урошевић, *Косово*, Насеља и порекло становништва 39, Београд 1965, 40. Такође: *Задужбине Косова, Споменици и знамења српског народа*, Призрен — Београд — Љубљана, 1987, 490.

⁵ Засад неидентификовано. Нема га у претходном попису.

⁶ Данас Гребња и Гребно (исто, 42; Исти, *Топоними Косова*, Српски етнографски зборник LXXXIX, Београд 1975, 36). Бележи га и претходни попис. Такође: *Задужбине Косова*, 429.

⁷ Засад неидентификовано. Бележи га и претходни попис.

⁸ Данас постоји само косовско село Гатњо за које је Ат. Урошевић претпостављао да се звало Гаћно (*Косово*, 36—37). Оба села су забележена и у претходном попису. Такође: *Задужбине Косова*, 419—420.

⁹ Данас истоимено косовско село. Бележи га и претходни попис. Такође: *Задужбине Косова*, 523.

¹⁰ Данас истоимено косовско село. Бележи га и претходни попис.

Брод,¹¹ Вржан,¹² Бурник,¹³ Горна и Долна Битиња,¹⁴ Глоговац,¹⁵ (И)свинодол,¹⁶ (И)штрпци,¹⁷ Готовуша,¹⁸ (И)владишо(у)р¹⁹ и једна мезра.²⁰ Последња три села (уз мезру) припадала су тимару неког Али војводе, док су сва остала, као и у претходном попису, била у хасу, овог пута мириливе Вучитрна.²¹

Нахију Обицу бележи још један попис који се, судећи по рукопису (у недостатку других елемената) може датирати у XV век, чак се чини, ослањајући се на висину прихода добијеног од Обице,²² да је настао пре 1487. године.

У каснијим, нама доступним изворима, ова се нахија више не помиње, а у попису који је настао у време Селимове владавине (1566—1574) бележи се само село Обица (у нахији Морави, и даље хас мириливе). Наводи се још да се укида пазар који је раније био уписан у овом месту, с тим, да ће се надаље одржавати у селу Качанику.²³

¹¹ Данас истоимено сиринићко село. Бележи га и претходни попис. Такође: *Задужбине Косова*, 405.

¹² Да ли се може довести у везу са сиринићким селом Ижанце у којем назив Киша (Црква) сведочи о његовим првобитним становницима — Србима (Ат. Урошевић, *Шарпланинска жупа Сиринић*, Годишен зборник, Филозофски факултет на Универзитетот Скопје, 1, 1948, 150)? Такође: *Задужбине Косова*, 449.

¹³ Данас истоимено косовско село. Бележи га и претходни попис. Такође: Урошевић, *Топоними Косова*, 19.

¹⁴ Оба сиринићка села постоје и данас под тим именом. У Д. Битињи постоје и данас две старе цркве, а у Горњој једна (Урошевић, *Сиринићка жупа*, 149—150). Бележи их и претходни попис. Такође: *Задужбине Косова*, 422—423, 435.

¹⁵ Да ли је идентично са данашњим селом Глоговцем у подножју Скопске Црне Горе (Урошевић, *Топоними Косова*, 32)? Нема га у претходном попису.

¹⁶ Засад неидентификовано. Бележи га и претходни попис.

¹⁷ Идентично са данашњим истоименим сиринићким селом. Бележи га и претходни попис. Такође: *Задужбине Косова*, 547.

¹⁸ Идентично са данашњим истоименим сиринићким селом. Сачувани су и остаци двеју старих цркава (Урошевић, *Шарпланинска жупа Сиринић*, 149). Бележи га и претходни попис. Такође: *Задужбине Косова*, 428.

¹⁹ Засад неидентификовано. У претходном попису (И)владишурци.

²⁰ Каменик... Неидентификована.

²¹ Истанбул, Архив Председништва владе, Вучитрнски дефтер No. 22, 2, 42 (копије у Државном архиву Србије, Београд). Додајмо још да је санџак-бег Вучитрнског санџака тада био Мехмед-бег, син Хурем-бега (О. Зиројевић, *Турско војно уређење у Србији (1459—1683)*, Београд 1974, 265).

²² Године 1487. приход од трга Обице износио је 9403 акче, а у недатираним попису 10024 (Истанбул, Архив Председништва владе, Вучитрнски дефтер No. 1048, 75—76). Нажалост, других исписа из овог дефтера немамо.

²³ Анкара, Архив Главне дирекције катастра, Вучитрнски дефтер No. 124, 818 (копије у Економском институту Истанбулског Универзитета).

Обицом се назива — то није непознато — јужни део Косова поља, тачније, онај јужно од Урошевца,²⁴ док насеља под тим именом нема, а о њему ћуте и постојећи извори, укључујући и традицију.

Где се оно налазило?

Мислимо да га треба тражити на подручју данашњег албанско-српског села Вароши,²⁵ које је тако названо — како то тврди истраживач овог подручја Атанасије Урошевић — „по траговима насеља на које се ту наилази при копању, на основу чега је настало предање да је ту некад била велика варош која се пружала све до Старог Качаника“.²⁶ Исти аутор претпоставља да је и име суседног засеока Догање²⁷ настало можда „по некадашњим стварним или измишљеним царинарницама (dohana)“.²⁸

Налази римских опоменика у Качанику, а нарочито миљоказа у долини реке Лепенца, говоре о постојању римског пута у том правцу. Овај римски пут, који је са Косова поља водио долином реке Лепенца за Скопље, коришћен је и у средњем веку, али и у турском времену.²⁹

Иако се засад тек пробијамо кроз фрагментарну документацију, са сигурношћу се, ипак, може тврдити да је у предтурском периоду Обица била знатно градско насеље, чији значај у каснијем времену очигледно опада (због близине Качаника), да би, потом, за дужи време било напуштено. Јер, како друкчије објаснити, ако не дисконтинуитетом у насељавању, те беле мрље памћења. Али, док насеље тоне у таму заборава, његово име преживљава у називу области јужно од Урошевца сведочећи тако, посредно али убедљиво, о значају некадашњег тржног места Обице.

²⁴ Урошевић, *Косово*. 16. У Станојевићевој енциклопедији: „Обица је јужни сужени дио Косова поља око Лепенца и Доње Неродимке“ (*Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka*, II, 436). А по тврђењу Мил. Веселиновића „Обица се зове поље што се пружало од села Косина ка Качанику“ (*Савременици о Косову и Метохији 1852—1912*, избор, предговор и објашњења Д. Т. Батаковић, СКЗ Београд 1988. 131, нап. 1).

²⁵ Назива се и Варош и Село Варош.

²⁶ Урошевић, *Топоними Косова*, 22.

²⁷ Догање и Догањево.

²⁸ Исто, 41.

²⁹ Г. Шкриванић, *Путеви у средњовековној Србији*, Београд 1974, 105, 98. Злогласни „Качански дервен“ памти и македонска народна песма (Ал. Стојановски, *Дервенциството во Македонија*, Скопје 1974, 143, 144).

EIN ALTER MARKTPLATZ AUF KOSOWO

R e s ü m m e

Aufgrund der frühesten türkischen offiziellen Register (veröffentlichten und unveröffentlichten) und der Überlieferungen im Volk wurde der »kleine Marktplatz« Obica identifiziert, der 1455 zum ersten Mal im Gebiet Morava auf Kosowo (in dem sogenannten Bezirk der Brankovići) festgehalten wurde. Meiner Meinung nach sollte er im Gebiet des heutigen albanisch-serbischen Dorfes Varoš (und Selo Varoš), südlich von Uroševac gesucht werden. Der Überlieferung nach (was materielle Überreste bestätigen) befand sich hier einst eine große Stadt, die sogar bis Stari Kačanik reichte. Später fiel diese Siedlung (die eine Zeitlang auch den Mittelpunkt dieses Gebiet bildete) auf den Status eines Dorfes zurück, und der Markt wurde nach Kačanik verlagert. Übrigens blieb der Name Obica in der Benennung des Gebietes südlich von Uroševac (genauer, für den südlichen Teil Kosowos) bis in die heutigen Tage erhalten.